

Cigánek, Jan

Odvaha předvýzkumu (druhý pokus)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2003, vol. 52, iss. X6, pp. 203-

ISBN 80-210-3086-0

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103336>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

den denn auch gerade außertschechische bibliographische Quellen nur ungenügend herangezogen. Dies kann jedoch den Wert der vorliegenden Publi-

kation und damit die Verdienste der Herausgeber letztlich nur unwesentlich schmälern.

Peter Drews

ODVAHA PŘEDVÝZKUMU (DRUHÝ POKUS)

Stále se rozšiřující sběr informací o vývoji česko-židovsko a německého literárního společenství uplynulých dvou století je tématem výzkumného týmu Alexeje Mikuláška a jeho kolektivu. Výsledky ukládají autoři do knižních svazků s názvem *Literatura s hvězdou Davidovou*. První díl vydalo nakladatelství Votobia v roce 1998 (viz předchozí německy psaný text), druhý díl nedávno: Mikulášek, A. – Švábová, J. – Schulz, A. B. a kol.: *Literatura s hvězdou Davidovou 2. Slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. Votobia, Praha 2002, 309 s.

Mikuláškův autorský kolektiv dodržuje metodologická hlediska slovníkové příručky, nicméně proti dílu prvému jejich terén, tematické měřítko rozšiřuje. Výzkum druhého díla je rozměrnější a týká se namnoze autorských postav, které opticky jako by neměly příliš mnoho společného se sledovanou otázkou (či spíše otázkami). Uvádím na příklad jména jako S. K. Neumann, Neruda, Vančura, Majerová apod. Mikuláškově kolektivu jde o to jít po stopách vytvářejícího se vztahu, sledují tedy zmínky těchto autorů in margine židovské otázky, signály, které mohou odkrývat základní siluetu vztahu. Toto metodologické hledisko látku tématu rozšiřuje. Druhým příčinným rysem širšího a všestrannějšího pohledu je řada jmen židovských autorů méně známých, aby výzkum odvážně dovršil svůj encyklopedický náčrt (nejde co do síře o pouhý slovníkový sběr a výběr) informacemi o časopisech. To je oproti prvému dílu skutečně novum Mikuláškově kolektivu.

Postřehy, hypotézy a závěry této mimofádně potřebné publikace ukazují na zjevnou vývojovou dialektiku české literatury. Literatura tzv. židovské otázky poukazuje na určitou autonomii židovské problematiky, ale zároveň prostupnost do vývojového proudu české literatury. Mimořádně proto jsou do příručky zařazeni historikové typu profesora Arne Nováka, vedle dalších. Dialektika prostupnosti je tu zjevná a znamená to, že neexistuje proud tzv. nežidovské literatury vedle proudu s převahou židovských prvků. Kumulace různých prvků tvoří

autorské hledisko, které je někdy signalizováno jen pouhou zmínkou, glosou na okraj.

Přímou apelativní funkci sehrávají ve výzkumu pouze časopisy. Periodika mají zjevně apelativní linii, kdy přesvědčují, agitují – jsou prostě v pravém slova smyslu tendenční. U časopisů, novin a propagačních brožur tomu ani jinak nebývá a o novinách, časopisech, které tendenci postrádají, říkáme, že nemají svou linii, svou vlastní tvář. Časopisy židovské měly především obranný charakter, což plynulo z neblahých zkušeností v postavení Židů v české společnosti. V tomto ohledu je dosavadní dílo Mikuláškově jakýmsi předvýzkumem daleko důsažnější sociální otázky, která by vyžadovala spolupráci sociologa či ještě lépe sociálního psychologa. Mikuláškův odvážný předvýzkum ukazuje na potřeby vlastního rozsáhlého a týmového výzkumu. V recenzované knižní publikaci je to zjevné u starších autorů – opravdu čtenář příručky potřebuje např. k heslu Jan Neruda nejen znát informace o stanoviscích Jana Nerudy, ale vůbec relevantní informace o tehdejšímu pojetí židovské otázky v Nerudových Čechách. A to už je práce pro sociologa operujícího hledisky historického pojetí.

Mikuláškův předvýzkum otázky je značně rozšířen, zorné pole se zvětšuje, ale také prohlubuje. V proponovaném díle třetím by tematický okruh měl být uzavřen zjevným antisemitismem v celé české kultuře; toho zejména v regionálních kruzích bylo dost. Maně jen ze svého rodného kraje vzpomínám na Františka Sokola Tůmu. Právě zde sociologicky formulované sociální hledisko sehraje patrně mimořádnou roli. Takto dovršený předvýzkum ukáže cesty, zmapuje možnosti synteticky pojatého výzkumu. Už náš druhý díl tohoto tematického zacílení prozrazuje odvahu celého kolektivu, jehož texty oproti prvému dílu nezřídka přerůstají význam pouhého slovníkového hesla. Vždyť některá jména představují jakési ministudie o autorech, které pojednou vidíme jinak, z jiného zorného úhlu. Odvaha se vyplácí, protože neopakuje, ale objevuje a je také největším pozitivem této trpělivé a náročné práce české literatuře tak potřebné.

Jan Cigánek